

ИЗВЕСТИЯ

списание на Икономически университет – Варна

<http://journal.ue-varna.bg>

АЛТЕРНАТИВИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА ИНОВАЦИОННАТА АКТИВНОСТ В БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

Пламен ПАВЛОВ¹

¹ Катедра „Индуриален бизнес и логистика“, Икономически университет – Варна, България.
E-mail: pavlov@ue-varna.bg

JEL: 0310

Резюме

В днешния високотехнологичен свят иновациите имат ключово значение както за развитието на икономиките, така и на целите общества. Но за да бъде успешна иновационната дейност в предприятията и организациите, едно от задължителните условия е, тя да бъде предварително финансово обезпечена.

Настоящата статия има за цел да установи различните алтернативи при финансиране на иновационната дейност на българските компании и организации и да изведе техните особености и характеристики. На тази основа са предложени насоки за увеличаване на възможностите за достъп до финансиране на иновациите и иновационната активност в българските предприятия.

В статията са използвани различни изследователски методи и подходи, като методите на анализ и синтез, на сравнение и на причинно-следствените връзки, както и системен, интегриран и комплексен подходи.

Ключови думи:

иновации, иновационен мениджмънт, финансиране на иновационната активност

© 2022 Икономически университет – Варна

Цитиране: ПАВЛОВ, П. (2022) Алтернативи за финансиране на иновационната активност в българските предприятия. *Известия. Списание на Икономически университет – Варна*, 66 (2), с. 170 – 184.

Въведение

През новото хилядолетие иновациите се превърнаха в изключително важен инструмент в борбата с критичните икономически и социални рискове, заплахи и кризи. Благодарение на тях, на високите технологии и световните научни достижения тези сътресения биват преодолявани. Иновациите служат за намиране

на нови решения на съществуващи проблеми и предлагат възможности за нови дейности (The World Bank 2017). С тяхна помощ редица болести стават лечими, изкуственият интелект е в домовете ни и много мечти на човечеството вече са постижими, а чисто икономически – най-иновативните фирми са сред най-успешните¹, а най-иновативните общества – сред най-благоденстващите.

Но за да се развива едно предприятие, което залага на иновации, е необходима финансова обезпеченост. Тук трябва да обърнем внимание, че финансовите ограничения са особено остри в ранните етапи от жизнения цикъл на компаниите, когато техният бизнес модел е все още непроверен (Cornelius 2020). Освен това се оказва, че някои от традиционните източници на финансиране не са подходящи за иновативните фирми. Много често, особено при малките предприятия, активите са недостатъчни за получаване на финансиране чрез някой от класическите начини, в т.ч. и чрез банков кредит. Причините за това може да са различни, като отсъствие на фирмена история, липса на достатъчно дълготрайни или краткотрайни материални активи, трудна оценка на нематериалните активи (ако има такива), значително по-голям риск на конкретните иновационни проекти в сравнение с традиционните и т.н. Научната цел на статията е да установи алтернативите при финансиране на иновационната дейност на българските предприятия и да изведе техните особености и характеристики.

В разработката са използвани различни изследователски методи и подходи, в това число методите на анализ и синтез, на сравнение и на причинно-следствените връзки, както и системен, интегриран и комплексен подходи. За изясняване на теоретичните аспекти на финансирането на иновациите са проучени и систематизирани широк кръг публикации на автори, работили в областта на иновациите, иновационната активност и тяхното финансиране.

Потенциални ползватели на резултатите от изследването могат да бъдат, от една страна, ръководители на различни компании и организации, които имат интерес да реализират иновации, а от друга – държавните институции, които са отговорни за разработване и прилагане на конкретни политики, целящи да стимулират иновациите.

1. Същност на финансирането на иновационната активност и иновациите

В съвременния свят иновациите се третират като синоним на успешно производство, на асимилация и експлоатация на новостите в икономическата и социалната сфера. Те са съществена предпоставка за технологични и структурни промени, допринасящи за растежа и конкурентоспособността (Spielkamp & Rammer

2009), особено при по-силно конкурентната среда и бързо променящите се пазари (Parpaleix, Levillain & Segrestin 2019). Благодарение на иновациите се решават по нов начин съществуващите проблеми, което създава възможности за по-ефективно задоволяване на потребностите на обществото. Според Питър Дракър (1986) иновацията е активност или развитието в една фирма, които се изразяват във въвеждане на нови продукти, нови дейности или в начина, по който става това. Важно е да отбележим, че иновационната активност е от изключително значение за компаниите, икономиките и целите общества, а предприятията, които реализират иновации, са двигатели на икономическия растеж и създаването на работни места (United Nations 2009). Самата иновационна активност представлява такива научни, технологични, организационни, финансови и търговски действия от страна на предприятията, които се очаква да доведат до изпълнение на технологично нови или подобрени продукти или процеси (OECD 2005). Казано по друг начин – това е онази дейност, която води до иновации.

От своя страна тези дейности изискват финансиране през всички фази на цикъла – от раждането на идеи и компании до комерсиализацията на тези идеи и последващия им растеж и развитие (European Bank for Reconstruction and Development 2012). По наше мнение едно от най-пълните определения относно същността на финансирането на иновационна дейност на предприятията дават Toxanova, Galiyeva, Muhamedzhanova, Baibusinova, Kulubekova, и Ashikbayeva (2017), които посочват, че то представлява разпределение и използване на средства за проектиране, разработване и организация на производството на нови продукти, услуги, за създаване и въвеждане на ново оборудване, нови технологии, разработване и въвеждане на нови организационни форми и методи на управление.

Трябва също да се отбележи, че иновационната активност по правило е свързана с голям риск поради неизвестността от новото, от несигурността дали ще бъде успешно нововъведението или как ще бъде посрещнат новият продукт, услуга или процес от потенциалните клиенти. Поради тази причина иновативните фирми са изправени пред по-сериозни ограничения и бариери, свързани с достъпа до външно финансиране (Santos, Cincera, Cerulli 2019). Това важи в особена степен тогава, когато технологичният риск, свързан с иновациите, е твърде висок за инвеститорите, когато предприемачите имат само нематериални активи като обезпечение или пък в нововъзникващите и развиващите се икономики, където финансовите пазари тепърва трябва да бъдат развивани (Guadagno & Wunsch-Vincent 2020). И докато големите компании имат възможност да финансират своите иновационни проекти в едно подразделение, включително новосъздадено, с неразпределена печалба от другите (The Innovation Policy Platform 2013),

то малките предприятия могат да разчитат предимно на подкрепата на частни инвеститори, които им предоставят рисков капитал (Хайретдинова & Зубенко 2018). В тази връзка, освен пазарните механизми, държавата също може да играе изключително важна роля при разпределението на ресурси, които насърчават и засилват както научната и иновационната дейност в компаниите, така и частните инвестиции в тази област (García & Prado 2018).

От друга страна, финансовата логика изисква при по-голям риск да има възможност за по-добри печалби. В тази връзка възвръщаемостта при успешно внедрени и реализирани иновации е изключително висока. От тази гледна точка може да се каже, че рискът, свързан с финансиране на иновационната дейност, е в определена степен оправдан, защото благодарение на успешните иновации фирмите реализират значителни печалби, заемат по-голям пазарен дял, повишават производителността на оборудването и на труда, стават лидери в областите, в които иновират.

Трябва да обърнем внимание, че иновационната активност на предприятията, в т.ч. и на българските, е в зависимост, от една страна, от макросредата и особено от финансовата система, в лицето на търговските банки, фондовия пазар, инвестиционните и пенсионните фондове, специализираните институции за рисков капитал. От друга страна, зависи силно и от самите предприятия с техния финансов, научно-технически, производствен, маркетингов и управленски капацитет. Освен това достъпът и различните алтернативи за финансиране са много различни в зависимост от етапа на развитие на една иновация. Едни са най-подходящите алтернативи за набавяне на финансиране при възникване на идеята или самия бизнес, съвсем други – при индустриализация или комерсиализация на вече готови продукти или технологии.

Наличието на финансови източници, които да бъдат достатъчни както за развитието, така и за търговското реализиране на иновацията, е от решаващо значение (Příhodová & Šraček 2016). Но всъщност връзката между иновациите и финансиращата ги система е двупосочна. От една страна, добре работещата финансова система подкрепя най-качествените иновационни проекти, които водят цялата икономика до растеж. От друга – самите иновации са полезни за финансовата система, за да бъде тя в крак с бързо развиващия се съвременен свят.

2. Видове източници за финансиране на иновациите и иновационната активност в България

Източниците за финансиране на иновациите в българските предприятия, по подобие на другите държави от ЕС, могат да се разделят в три големи групи:

- собствени средства на предприятието;
- заемни средства, в това число и банкови заеми;
- субсидии по различни програми, финансирани от европейския, националния или и от двата бюджета.

Във връзка с различните източници на финансиране трябва да се посочи, че в началните фази – проучване на пазара и генериране на идеите и техния подбор, фирмите най-често се самофинансират, а в последващите, когато развиват, индустриализират и комерсиализират постиженията си, те прибегват до външно финансиране. Не е за подценяване и фактът, че освен финансиране на иновациите и цялата иновационна дейност, външните заемодатели могат да подпомогнат иновирещото предприятие в случай на нужда и с добър мениджмънт, връзки, международни контакти и т.н.

Независимо от трудностите, трябва да се каже, че съществуващите възможности за финансиране на иновациите в България не са малко (табл. 1), но достъпът до капитал зависи от няколко много важни фактора, като: големина на предприятието, наличност на достатъчно активи за обезпечение, отчитани положителни финансови резултати през последните години, пазарна репутация, ефективност на иновационния проект, отрасъл, в който функционира фирмата.

Таблица 1

Източници за финансиране на иновациите в България и особености

Източници за финансиране на иновациите	Изисквания и особености при финансиране
1. Собствени средства и спестявания	Няма бариери, достатъчно е да има такива средства и спестявания
2. Средства от роднини, колеги и приятели	Добра идея; липса на допълнителни бариери; без или с много ниски лихви, но финансирането е в малки размери
3. Микрокредити	Работещо малко или микропредприятие, в някои случаи и новосъздадени; сравнително малко финансиране; обезпечение, добър иновационен бизнес план; по-високи лихви в сравнение с другите кредити
4. Краудфъндинг	Няма изискване за обезпечение, но няма и гаранция за постигане на необходимата цел за финансиране. Неуспешните проекти рискуват да навредят на репутацията на компанията
5. Програми, финансирани от ЕС за стимулиране на иновациите	Необходимост от висока иновативност на проекта и много точно разработен иновационен бизнес план; финансират се предимно базови иновации

Пламен Павлов.

Алтернативи за финансиране на иновационната активност в българските предприятия

6. Финансиране от националния иновационен фонд	Изискване за висока степен на иновативност на новите продукти или технологии; приоритет имат микро-, малки и средни предприятия; необходимост от предварително осигурено финансиране на голяма част от проекта; финансирането е до 500000 лева
7. Кредити за малки и средни предприятия	Необходимост от положителен финансов резултат от предишни периоди; сравнително малко финансиране, пряко свързано със стойността на активите, предоставени за обезпечение; добър иновационен проект; връзка между лихви, риск и сектора, в който функционира предприятието
8. Лизинг	Реално лизингополучателят не получава финансиране, а по-скоро достъп до скъпоструващо оборудване и други дълготрайни активи, за които не е необходимо да заплаща цялата им цена, а само текущи вноски, като по този начин се освобождава оборотен капитал
9. Бизнес ангели	Обикновено изискват дялово участие в размер на 10-20%; често „бизнес ангелът“ открива нуждаещия се от финансиране иноватор, а не обратно; финансирането в повечето случаи не е голямо, но помощта не е само финансова, а и с контакти, консултации и др.
10. Смесени предприятия (Joint Ventures)	Дялово участие; загуба на независимост при вземане на управленски решения
11. Фондове за рисков капитал	Фондът придобива част от капитала на предприятието – 30-40%, поне до завършване на проекта; може да иземе част от мениджърските функции; необходим е силно аргументиран иновационен бизнес план; има голямо пресяване на кандидати
12. Големи банкови заеми и гаранции	Достъпни за ограничен кръг от структуроопределящи за икономиката фирми, с високо реноме, много активи и големи парични потоци
13. Мултинационални инвестиционни фондове	Достъпни за ограничен кръг от фирми, с голям пазарен дял в световен мащаб, високо реноме, много активи, големи парични потоци и сериозни международни контакти

Източник: Съставена от автора и доразвита на база Sherman (2005) и Dutta (2015).

Източниците в таблицата са подредени така, че колкото по-надолу се слиза, толкова по-малко фирми имат достъп до конкретния вид финансиране, изискванията към иновиращите фирми нарастват, но и проектите, които се финансират са много по-големи.

Първите три източника за финансиране на иновациите, които са и най-достъпните, представляват ползване на вече спестени пари, както и на заеми от приятели, роднини, колеги, или пък на потребителски кредити срещу лично имущество. Както по света, така и в България се прилагат преди всичко от малки или микропредприятия.

Един от най-новите начини за финансиране на конкретни проекти, в т.ч. и иновационни, е краудфъндингът. Той представлява набиране на финансови средства, капитал, чрез колективни усилия на познати или непознати, приятели, семейство, клиенти и индивидуални инвеститори. Този подход използва колективните усилия на голям набор от хора – предимно онлайн чрез социални мрежи и платформи за краудфъндинг (Андреев 2021). Все още не е достатъчно популярен в България, но е една нова възможност за финансиране на иновационни проекти. Има някои особености. Позитивите при финансиране чрез краудфъндинг според Mogyorósy (2020) са, че е подходящ за финансиране на малки проекти, особено такива, които нямат шанс за подкрепа от традиционни финансиращи организации. Освен това няма предварителни такси и е добър начин да се тества реакцията на обществеността към идеята за проекта. Основни недостатъци са, че няма гаранция за набиране на всички необходими за реализация на проекта средства, както и че неуспешните проекти рискуват да навредят сериозно на репутацията на компанията.

Особено внимание като реална възможност за финансово подпомагане на иновациите в българските предприятия в настоящия момент, особено за фирми с по-малко активи, липса на бизнес опит, но с добър научен потенциал, трябва да се обърне на финансирането по Оперативна програма 2021-2027 „Конкурентоспособност и иновации в предприятията”. Заложени са три приоритета, като най-голямо финансиране – 730,77 млн. лв., е предвидено за „Иновации и растеж“ (ПКИП 2021).

Освен чрез ОП „Конкурентоспособност и иновации в предприятията” може да се използва и инициативата JEREMIE (European Investment Fund 2021), която не е предназначена конкретно и само за иновативни проекти, но която помага за усвояване на структурните фондове на ЕС и подобрява достъпа до финансиране на малките и средни предприятия на национално и регионално ниво във всяка страна от ЕС. Вариантите за финансиране на иновациите са различни, като се започне от гаранции, микрозаеми, застраховане на експортни кредити, осигуряване на достъп до рисков капитал, свързване с бизнес ангели.

Като възможност за получаване на директно финансиране за иновационната и научноизследователската дейност на предприятията, трябва да се обърне внимание и на рамкова програма „Хоризонт Европа“. Тя е продължение на „Хори-

зонт 2020“ и „Седма рамкова програма на Европейския съюз“. Това е водещата европейска инициатива за подкрепа на научните изследвания и иновациите – от концепцията до пазарната реализация, и допълва националното и регионалното финансиране. Очакванията са „Хоризонт Европа“ да засили ролята на ЕС в секторите на науката и технологиите с цел преодоляване на основните глобални предизвикателства в области от жизненоважно значение, като здравеопазването, застаряването на населението, сигурността, замърсяването и изменението на климата. „Хоризонт Европа“ е най-голямата програма за научни изследвания и иновации на ЕС, създавана някога, с около € 100 милиарда на налично финансиране в продължение на 7 години (2020-2027).

Подобна възможност, като споменатите по-горе мерки, е и финансирането на иновационни проекти от Националния иновационен фонд. Източници на средства във фонда са субсидия от държавния бюджет, дарения и постъпления от лихви, а основен предмет на дейност е да субсидира част от приемливите разходи, направени за индустриални научни изследвания и експериментално развитие; за проекти за техническа осъществимост; за придобиване и/или поддържане на права на индустриална собственост за МСП; за нови иновативни предприятия и други. Основна цел на фонда е насърчаване на научноизследователската и развойната дейност за повишаване конкурентоспособността на предприятията (Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средни предприятия 2021).

Банковият кредит е една от най-традиционните възможности за финансиране на иновационната дейност на българските компании. Разбира се проблемите тук са от различно естество в зависимост от етапа, на който се намира фирмата или организацията, от една страна, и от момента на развитие, до който е достигнал иновационният проект, от друга. Този начин на финансиране е много по-подходящ за вече утвърдени бизнеси, с добра кредитна история, а новосъздадените компании имат много по-труден достъп до кредити.

Част от трудностите, свързани с получаване на банково кредитиране, могат да се избегнат с помощта на лизинга, и особено оперативния лизинг. Това е особено валидно, когато за иновационния проект е необходимо да се използват скъпо оборудване, машини или други дълготрайни активи. В тези случаи лизингът би могъл да замести традиционния банков кредит, особено при нови фирми, които нямат необходимото обезпечение, тъй като собствеността върху активите остава на лизингодателя и не се прехвърля на лизингополучателя, който има право само да го използва през определен период от време в замяна на редовни плащания. (Santos, Cincera and Cerulli 2019). Тук все пак трябва да обърнем внимание, че е значително по-трудно да се наеме на лизинг много скъпо и специфично оборудване, защото в тези случаи лизингодателят би поел много по-сериозен риск.

През последното десетилетие популярност доби и възможността за финансиране на иновациите посредством т.нар. „бизнес ангели”. Това са икономически независими, с богат управленски опит физически лица, които подпомагат млади предприемачи с интересни иновативни идеи, основно в две направления – предоставяне на капитал или ноу-хау. По правило те са лица, които заемат или са заемали високи ръководни постове, разполагат със свободни капитали, но и със сериозни делови контакти и познанства. Когато има необходимост от по-сериозни инвестиции, за да се реализира дадена иновация, се стига до обединение на няколко „бизнес ангели”. Тогава се говори за „синдикирани бизнес ангели”.

В България има регистрирана Българска мрежа на бизнес ангелите, която е пълноправен член на Европейската мрежа на бизнес ангелите и оперира на национално ниво. Но въпреки че е регистрирана още през 2007 година, тя все още не е достатъчно развита и популярна, за да играе онази важна роля, която подобен тип организации имат в страните със силни икономики. Целта на бизнес ангелите е да свързват търсещите финансиране предприемачи, които имат обещаващи проекти, в т.ч. и иновативни, с частни инвеститори, които проявяват интерес към тях. Тоест осъществява се връзка между тези, които имат реалистични иновативни бизнес идеи, но нямат необходимия капитал, от една страна, и успешни инвеститори, които проявяват интерес към конкретния иновационен проект. Трябва да се посочи, че бизнес ангелите могат да спомагат за осъществяване на иновационни проекти още на един начален етап, за разлика от големите банкови заеми, фондове за рисков капитал или инвестиционни фондове например.

Финансиране на иновациите в българските дружества може да стане и чрез създаването на смесени предприятия (JOINT VENTURES) с чужди фирми. Тук вариантите са различни, като два са най-популярни, а именно: 1) смесено предприятие за цялостна дейност или 2) смесено предприятие само за конкретния иновационен проект, като двете предприятия обединяват усилията си в конкретна област. Трябва да отбележим, че единият от участниците в смесеното предприятие е възможно да бъде общинско или държавно дружество, участващо най-често с апортни вноски под формата на терени, които са общинска или държавна собственост.

Друга възможност за финансиране на иновационната активност са т.нар. „фондове за рисков капитал”, създадени от частни лица, но в определени случаи имащи и държавно или общинско участие, т.е. чрез тях също може да се реализира конкретна национална или регионална иновационна политика. При участие от страна на общините в такъв тип фондове те могат да се насочат към иновативни проекти в области, които са приоритет за тях или за целия регион, и по този начин

да реализират конкретните регионални или общински иновационни политики и стратегии.

Характерно за фондовете за рисков капитал е, че при тях за финансиране се кандидатства по точно определена схема и се минава през много строга процедура, отнасяща се до внимателно анализиране на идеята, иновационния бизнес план, перспективите за успех и всички възможни рискове. Основни предимства са, че не се изисква осигуряване на гаранции и не е необходима успешна история на фирмата. Освен това мениджър от фонда участва в управлението на предприятието – факт, който за някои дружества е по-скоро недостатък, но реално тази мярка е гаранция за правилно разходване на отпуснатите средства, а освен това е възможност за използване на ноу-хау и контакти от страна на фонда.

Все пак този вид финансиране на иновационните проекти в България все още не е достатъчно добре развит. Като основни причини могат да бъдат посочени липсата на дълбоки традиции за финансиране на дейността на предприятията, в това число и иновационната, от фондовата борса, както и някои законови ограничения за застрахователните и пенсионните фондове да инвестират във фондове за рисков капитал.

Големите банкови заеми и гаранции, в това число и за иновационни проекти, са достъпни за сравнително малко структуроопределящи за икономиката фирми, обикновено с високо реноме, много активи и големи парични потоци. Такива големи парични суми обикновено се предоставят от няколко различни финансови институции, които се обединяват за конкретния случай. Това синдикирано кредитно споразумение за разлика от традиционните банкови кредити предвижда разпределянето на заема (и споделяне на инвестиционния риск) между повече кредитори, обединени в синдикат или консорциум (Петров 2013).

Мултинационалните инвестиционни фондове, подобно на големите банкови заеми, са достъпни за много ограничен кръг от фирми, които имат голям пазарен дял в световен мащаб, високо реноме, много активи, големи парични потоци и сериозни международни контакти. Най-често достъпът до тях е чрез посредничеството на някои от големите инвестиционни банки.

Накрая трябва да посочим, че в зависимост от капиталоемкостта на иновационните проекти и от фазата на тяхното изпълнение може да се прибегне и до различни комбинации от външни или от външни и вътрешни източници на финансиране.

3. Изводи и насоки

Освен разгледаните конкретни алтернативи за финансиране на иновационната дейност, трябва да се обърне внимание, че държавата, в лицето на правителството, както и общините, могат да влияят по различни начини върху подсигуриране на средства за иновационната дейност в предприятията и организациите. Ролята им може да бъде индиректна или директна. В първия случай тя се изразява в създаване на условия за правене на иновации и подобряване на достъпа до източници на финансиране, в т.ч. улесняване достъпа до водещи технологии, подобряване инфраструктурата и комуникациите, създаване на среда за функциониране на „бизнес ангели“ и т.н. Във втория случай държавата и общините могат да влияят върху иновациите чрез пряка правителствена или общинска подкрепа под формата на субсидии (както вече бе посочено чрез Националния иновационен фонд например) или грантови схеми; чрез гарантиране на кредити за иновационна дейност; чрез данъчни облекчения за част или дори за всички разходи за изследователски и развойни дейности, при което се освобождават средства за иновационна активност, особено за малкия и средния бизнес; чрез осигуряване на достъп до рисков (венчърен) капитал.

В нашата страна съществува известно изоставане от световната практика, но не по отношение на наличие или отсъствие на различните възможности за финансиране, а по-скоро – първо, по отношение на коректното усвояване на средствата, които се отпускат както на национално ниво, така и от ЕС (European Commission, 2021) и второ – все още не са достатъчно добре развити механизмите за финансиране и подпомагане на иновациите на регионално равнище, което вероятно е и една от многото причини за сравнително ниското ниво на иновативност на българската икономика.

За да бъде наваксано поне част от това изоставане, може да се предприемат поне няколко конкретни стъпки, а именно:

- Създаване на специализирани фондове към общините (най-вече големите), които да могат да издават гаранции на силно иновативни фирми, за реализация на техните проекти, особено в ключови за региона сектори и бизнеси.
- Инвестиране на общински средства като дялово участие в капитала на фондове за рисков капитал или други специализирани финансови институции, участващи в изпълнението на иновативни проекти, ключови за регионите.
- Организиране на обучения на заинтересованите компании от страна на управляващите органи на европейските програми с цел подобряване на уменията за писане на проекти за финансиране на иновационната дейност.
- Предлагане от страна на икономическите университети на краткосрочни

курсове за изработване на иновационни проекти и бизнес планове, насочени към малки и средни предприятия.

- Освобождаване от общински данъци и такси за определен период от време (например 36 месеца) от датата на регистрация за новосъздадени предприятия, ангажирани с приоритетно иновационно развитие на региона.

Заключение

Финансирането на иновациите и иновационната активност би следвало да представлява интерес за научната общност и за правителството, което има ангажимент да осигури добра среда за фирмите, но най-вече за бизнеса и организациите, занимаващи се с подобна дейност. Познаването в детайли на възможностите за осигуряване на финансиране при създаване и реализация на иновации би допринесло за много по-бързи и ефективни резултати.

Може да се обобщи, че за да има иновации в България и да се поддържа добро ниво на иновационната активност в българските компании и организации, особено в настоящия труден момент за икономиката и цялото общество, е необходимо да се търсят възможности за тяхното финансиране не само по традиционен, но и по нестандартни и съвременни начини. Нещо повече – често, за да бъдат набавени необходимите средства, е необходимо да се съчетаят няколко различни източника, да се търси международно сътрудничество, съдействие от браншови организации, държавна или регионална администрация, да се обединяват усилия с други заинтересовани страни.

В заключение, за да бъде българската икономика по-конкурентна, трябва да се засили фокусът върху иновациите от страна на държавата, общините и най-вече от самите предприятия.

Настоящата статия може да бъде база за бъдещо изследване и установяване как работят различните финансови източници за финансиране на иновациите в българската икономика, колко труден е достъпът до тях и доколко са ефективни от гледна точка на реалния бизнес.

Бележка

¹ Пет от първите шест компании в света по пазарна стойност за 2020 са в сферата на високите технологии по данни от Statista (2021) – Apple, Microsoft, Amazon, Alphabet (Google) и Facebook.

Използвана литература

1. ИАНМПС. (2021). Национален иновационен фонд. IANMPS. (2021). Natsionalen inovatsionen fond. Available at: https://www.sme.government.bg/uploads/2020/08/Obyava_11S.pdf [Accessed: 20.09.2021].
2. ОПИК. (2021). Европейски фонд за регионално развитие. ОРИК. (2021). Evropeyski fond za regionalno razvitie. Available at: <https://opic.bg/> [Accessed: 20.09.2021].
3. Петров. Д. (2013). Пазарът на синдикираните заеми като генератор на устойчиво глобално развитие и растеж. // Управление и устойчиво развитие. Сер. Общество. Човек. Природа, София, Год. XV, 2013, 42, №5, с. 83 - 87. Available at: http://oldweb.ltu.bg/jmsd/files/articles/42/42-13_D_Petrov.pdf [Accessed: 27.10.2021].
4. ПК ИП. (2021). Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ 2021-2027. Available at: <https://opik.bg/public/uploads/2021/07/nov-programen-period-2021-2027-g-23.pdf> [Accessed: 26.10.2021].
5. Хайретдинова, Э. М., Зубенко, В. А. (2018). Источники и формы финансирования инновационной деятельности в Германии. // Мир новой экономики. Т. 12. Вып. 1. С. 124–131.
6. Cornelius, P. (2020). Sources of Funding Innovation and Entrepreneurship. The Global Innovation Index 2020. AlpInvest Partners. Available at: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020-chapter4.pdf [Accessed: 17.06.2021].
7. Drucker, P. (1986). Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles. Harper&Row Publ.
8. Dutta, S. (2015). Financing Innovation: A Complex Nexus of Risk & Reward. April. 2015. SSRN. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3496392 [Accessed: 31.05.2021].
9. European Bank for Reconstruction and Development (2012). Diversifying Russia. Chapter 08. Available at: <https://www.ebrd.com/find?keywords=financing%20innovation&content-all=true&dates-all=true&search-type=search-all&page=1&order-by-date=false> [Accessed: 21.05.2021].
10. European Commission (2021). European Structural and investment funds. Available at: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/BG> [Accessed: 01.12.2021].
11. European Investment Fund. 2021. JEREMIE - Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises. Available at: http://www.eif.europa.eu/what_we_do/resources/jeremie/index.htm [Accessed: 26.10.2021].
12. García Ospina, Juan Manuel & Prado Castillo, Nataly Fernanda (2018). Financiación pública de la innovación en Colombia: efectos y retos en la industria manufacturera. Pontificia Universidad Javeriana. Available at: <https://repository.>

javeriana.edu.co/handle/10554/38281 [Accessed: 18.10.2021].

13. Guadagno, F. and Wunsch-Vincent, S. (2020). The Global Innovation Index 2020. Introduction to the GII 2020 Theme Who Will Finance Innovation? pp. 67-74. Available at: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2020/ [Accessed: 09.07.2021].

14. Mogyorósy, E. (2020). Innovative Financing Mechanisms, International Urban Cooperation, Available at: <https://iuc-la.eu/wp-content/uploads/2020/09/3.-Innovative-Financing-Mechanisms.pdf> [Accessed: 19.05.2021].

15. OECD (2005). Glossary of Statistical Terms. Innovation Activities. Available at: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6863> [Accessed: 25.08.2021].

16. Parpaleix, L.A., Levillain, K. & Segrestin, B. (2019). Financing the Next Generations of Innovation: New Dimensions in the Private Equity Model. *Journal of Innovation Economics & Management*. De Boeck Supérieur. 2019-2. N29. pp. 7-41 Available at: <https://www.cairn.info/revue-journal-of-innovation-economics-2019-2-page-7.htm> [Accessed: 29.03.2021].

17. Příhodová, M. & Špaček, M. (2016). New Ways to Innovation Financing from Public Resources in the Czech Republic. *Innovation Management, Entrepreneurship and Corporate Sustainability (IMECS 2016)*. Available at: <https://www.cceol.com/search/chapter-detail?id=480259> [Accessed: 28.06.2021];

18. Santos, A., Cincera, M., Cerulli, G. (2019). Assessing Financing, Innovation and Growth Linkage: New Evidence for Policy. EMN Working Paper N°7 – July 2019. Available at: <https://www.european-microfinance.org/publication/assessing-financing-innovation-and-growth-linkage-new-evidence-policy> [Accessed: 20.05.2021].

19. Sherman, A. (2005). Raising Capital, American Management Association, 2nd edition, p. 6,7. Available at: https://www.academia.edu/9833073/Raising_Capital_by_Andrew_Sherman_American_Management_Association_2nd_Edition_2005 [Accessed: 31.05.2021].

20. Spielkamp, A. and Rammer C. (2009). Financing of innovations – thresholds and options. *Management & Marketing*. Vol. 4, No. 2, pp. 3-18. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/46542841> [Accessed: 27.05.2021].

21. Statista (2021). The 100 largest companies in the world by market capitalization in 2020. Available at: <https://www.statista.com/statistics/263264/top-companies-in-the-world-by-market-capitalization/> [Accessed: 20.10.2021].

22. The Innovation Policy Platform (2013). Available at: <http://www.innovationpolicyplatform.org/www.innovationpolicyplatform.org/content/financing-innovation/index.html> [Accessed: 31.08.2021].

23. The World Bank. (2017). *Innovation Policy – A Guide for Developing Countries*, Washington, D.C., 2010, pp.4-55. Available at: <https://openknowledge.org>.

worldbank.org/bitstream/handle/10986/2460/548930PUB0EPI11C10Dislosed061312010.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Accessed: 20.10.2021].

24. Toxanova, A., Galiyeva, A., Muhamedzhanova, A., Baibusinova, G., Kulubekova, A., Ashikbayeva, Z. (2017). Innovative Entrepreneurship Financing in the Republic of Kazakhstan. // Journal of Applied Economic Sciences, Volume XII, Summer, 3(49): 875 - 892. Available at: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=730657> [Accessed: 26.06.2021].

25. United Nations (2009). Policy Options and Instruments for Financing Innovation: A Practical Guide to Early-Stage Financing. Available at: <https://unece.org/fileadmin/DAM/ceci/publications/fid2.pdf> [Accessed: 25.05.2021].

ALTERNATIVES FOR FINANCING THE INNOVATION ACTIVITY IN BULGARIAN ENTERPRISES

Plamen PAVLOV

Abstract

In today's high-tech world, innovation is key to the development of both economies and societies. But in order for the innovation activity in the enterprises and organizations to be successful, one of the obligatory conditions is that it be financially secured in advance.

This article aims to identify the various alternatives for financing the innovation activities of Bulgarian companies and organizations and to bring out their features and characteristics. On this basis, guidelines are proposed to increase the opportunities for access to finance for innovation and innovation activity in Bulgarian enterprises.

The article uses various research methods and approaches, such as methods of analysis and synthesis, comparison and causation, as well as systematic, integrated and complex approaches.

Key words: innovations, innovation management, financing of the innovation activity.